

יומא כד

משה שווערד

חנוכה

1. תוספות רא"ש על יומא דף כד/א

מתרומת מעשר ילפינן לה. תימה אמאי לא מיבעיא ליה אי מתרומה גדולה או מחלה דכתיב בה תרימו תרומה ילפינן לה, דלית להו שיעורא מן התורה, וי"ל דאה"נ דמספקא ליה בהני אלא דלאו כי רוכלא חשיב לה לכולהו, ומיהו תימה מאי קא מיבעיא ליה פשיטא כיון דלא יהיב רחמנא ביה שיעורא דלית ליה שיעורא דכל הרמה דלא כתיב ביה שיעורא הויא בכל שהוא, ושמא הוה ס"ד דמשום דרשא שמעינן דבעיא שיעורא והויא מספקא ליה באיזה שיעורא אמרינן:

2. ריטב"א על יומא דף כד/א

בעי ר' אבין תרומת הדשן בכמה כלו' בכמה שיעורא לכל הפחות מתרומת מעשר ילפי' לה פ"י שהיא אחת מעשר. או מתרומת מדין ילפי' לה שהיא חלק אחת מחמש מאות. וא"ת ואמאי לא אמרי' תפסת מועט תפסת מרובה לא תפסת כדאמרי' בפ"ק דקדושין גבי הענקה ותו אמאי לא מספקא ליה נמי אי ילפי' לה מתרומה גדולה דסגי לה בכל שהוא מן התורה וי"ל דלא כתב רחמנא התם לשון הרמה כדכתיב בדשן וגבי תרומת מעשר ותרומת מדין דבתרומ' גדולה נתינה בלחוד כתיבא תתן לו אבל בתרומת מעשר כתיב והרמותם ממנו ואע"ג דבתר הכי כתיב תתנו תרומה מ"מ כבר אמר בה בתחלה לשון הרמה ובתרומת מדין כתיב והרמות מכס:

3. ספר שיח יצחק

שם תתיב ילפינן לה או מתרומת מדין וכו' מה שבקשה נתיב כריעביא דאמאי לא אמרינן תפסת מועט תפסת הרמה מרובה לא תפסת וכו' ולא תיתן מידי ישיש י"ל דהכא שאני דסברה יתיר למילף תתיב ולא מתרומת מדין דהוי דורות משעה ועיי' לא מספקא ליה אלא משום דהתם כתיב לשון יחיד והרמות כי כהא [או משום דהוי לצור מצבור כתיב התו' לפרשיי ישיש וגם לפי' החוספות דה' מנ' קאמ' דהוי דורות מדורות דגלי קרא אחד מהמשום כל שאלה אוחז וכו' י"ל דדבדב שיט לו קאנה דהיינו עד שצרכ לא שייך למימר תפסת מרובה לא תפסת כתיב הם זיל לקמן עיי' עיי' דהי' נשניד וכו' ואף לפי' האחר המוסכם בחוספות דכוכה ה' עיי' משום דככלל התרובה המועט ישיש י"ל דתיב עדיפא דכתיב גביה ליטנא דוכריים משליכ נא' מהמשום דתרומת מדין דלא כתיב גביה אלא ליטנא דחקת אחד אחת מן וכו' אלא דסי'ד למילף מהתם משום דוכרשתה תסם וכו' אכיליה עניינא קאי ועיין בחוספות וק"ל:

4. תוספות רא"ש על יומא דף כד/א

מה להלן בקומצו. ולא פשט לו מצד בעייתו כלום אלא דרך שלישית, וכהנה רבות בתלמוד:

5. ריטב"א על יומא דף כד/א

תא שמע דתאני רב חנינא נאמר כאן והרים ונאמר להלן והרים ממנו בקומצו וכו'. [1] אפשר דגמ' גמ' לה דמהרמת קומץ ילפי' לה [2] אי נמי דמידי דמזבח ממדי דמזבח אית ליה למילף.

6. גבורת ארי על יומא דף כד/א

מה להלן בקומצו אף כאן בקומצו, פי' כשיעור מלא קומצו ומשמע ודאי דבתר קומץ התורם אזלינן הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו דאל"כ באיזה מלא קומץ משערינן ועוד כיון דיליף לה בגזירה שוה מקומץ דמנחה דומיא דהתם בעינן, וק"ל דאם כן הו"ל למחשב הא דתרומת הדשן גבי יש שאמרנו הכל לפי מה שהוא אדם בפרק י"ז דכלים (מי"א) דחשיב הקומץ את המנחה והחופן את הקטרת, וכי האי גוונא פריך בפ"ד דעירובין (מח, א) גבי ד' אמות שנתנו חכמים ליוצא חוץ לתחום דאי אמרת באמה דידיה יהבינן ליה הו"ל למיתני גבי יש שאמרנו הכל לפי מה שהוא אדם. וכ"ת שאני האי דמש"ה לא חשבו התם משום דלא הוי דומיא דהני דהתם דקמיצה וחפינה שהן הכל לפי מה שהוא אדם דווקא שלא לפחות ושלא להוסיף ע"ז השיעור, אבל גבי תרומת הדשן נהי דאין פחות ממלא קומץ מ"מ אם רצה להוסיף מוסיף וכדפירש רש"י דליכא למימר דווקא קאמר דהא א"א לפשוט ברמץ גחלים רותחות ידיו לקמון, הא ליתא דהא חשיב התם פ' י"ז דכלים וכמזון ב' סעודות לעירוב והתם ודאי היינו שלא לפחות מהא שיעורא אבל ודאי אם רצה להוסיף מוסיף ואפילו הכי חשיב ליה בהדי הני ואם כן הו"ל למחשב נמי הא דתרומת הדשן בהדיהו:

7. ריטב"א על יומא דף כד/א

ארבע עבודות זר חייב עליהן מיתה ודוקא לענין חיוב מיתה אבל אזהרה בכל עבודה איכא ואפ"י בעבודת סילוק ויש [ואין] אחריה עבודה וקרא דנקטיה לדרשא מיתה כתיב ביה והזר הקרב יומת וכן פרש"י ז"ל:

8. ספר איזהו מקומן

אמר רב ארבע עבודות זר חייב עליהן מיתה וכו' ולוי אמר אף תרומת הדשן:

[א] רב ולוי תרויהו פליגי על ר"ל דס"ל לעיל כג: דתרומת הדשן לאו עבודה היא כלל מדבעיא לכישת ב' בגדים - ע"י בדברינו שם (ד"ה מ"ט דר"ל) בשם המשל"מ וגבורת ארי.

[ב] הרמב"ם (נ"אמ"ק ט. ג.) פסק כרב דרק על ד' עבודות חייב הזר. וביאר הכס"מ דפסק כרב נגד לוי, והמשל"מ העיר דבירושלמי דפירקין (ס"ב) הביאו מחלוקת זו בשם ר' יוחנן ור"ל [הובא גם בתוס' לקמן כו: ד"ה למימרא], ולפי"ז היה לו לפסוק כר' יוחנן המחייב זר בתרומת הדשן.

ובספר הליקוטין שם (מהדורת הר"ש פנקל) הביאו דהרש"ש כתב שמוה ראה להגודע ביהודה (קמ"א סע"ז סי' נ"ט) דכללא דהלכה כר' יוחנן הוא רק בבבלי ולא בירושלמי. וע"ע שיח יצחק (ריש כד:).

9. ספר איזהו מקומן

ולוי רבי רחמנא לכל דבר המזבח:

ב. ויש לעיין אמאי באמת חשיבא תרוה"ד עבודה תמה, הלא איכא אחריה הוצאת הדשן. וכתבו תוס' לקמן כו: (ד"ה איכא דלמרי) דהוצאת הדשן לא שייכא לתרוה"ד שהיא תחילת עבודות היום, משא"כ הוצאת הדשן אינה עבודה בכל יום אלא כשהוצרך לזה, ע"ש. מיהו דבר זה תלוי במחלוקת ראשונים אם הוצאת הדשן בכל יום - ע"י בדברינו לעיל כג: (ד"ה מ"ר ופס"ט, אות ב').

✓ והתרי"י כאן (סוף ד"ה ואימ"ל) כתבו דמ"מ ברש"ן זה שהרים לא היה עושה עבודות אחרות, ודמי לזריקה דחשיבא עבודה תמה הגם דאיכא שפיכת שירים.

והריטב"א (ד"ה ולוי) כתב דהוצאת הדשן לא חשיבא עבודה כולי האי.

ג. ויש לעיין האם זריקה חשיבא עבודה תמה רק כשגמר לזרוק כל הזריקות, או אף לאחר זריקה אחת. וכתב השפ"א דדבר זה תלוי לכאורה בסברות דלעיל, דלסברת התרי"י הנ"ל נמצא דה"ה בזריקה אחת דאינו עושה בה תו עבודה הוי עבודה תמה, אך התוס' כו: דפליגי דתרוה"ד אינה עבודה לפי שיש אחריה הוצאת הדשן - ה"ה זריקה אינה עבודה תמה עד לזריקה אחרונה. וכן לסברת הריטב"א הנ"ל נראה דזריקה אחת אין חיוב עליה דהאיכא אחריה עוד זריקות חשובות.

10. ספר איזהו מקומן

איכא סידור בזיכין:

[א] הנה זריקה חשיבא עבודה תמה הגם דאיכא אכתי שפיכת שירים, ותרומת הדשן איכא נמי בתרה הוצאת הדשן, וז' הזאות שבפנים איכא עוד מתן דמים למזבח החיצון - כל הנך חשיבי מידי אחרוני - ע"י תרי"י (ע"א סוד"ה ואימ"ל) שפירש דהדשן שמרים אינו הדשן שמוציא, וע"י תוס' לקמן כו: (ד"ה איכא דלמרי) שפירש באופ"א דתרומת הדשן כלילה והוצאתו ביום. וע"ע מקדש דוד (סי' ל"ב סוף"ק ב').

✓ ולפי"ז יש לעיין אמאי סידור בזיכין לא חשיבא מידי אחרוני, וראה בתרי"י (ד"ה איכא) וכן בתוס' הרא"ש שכתבו דעבודת סידור השולחן מורכבת מסידור לחם הפנים ובזיכין, ועדיין לא נגמרה עד סידור הבזיכין. והריטב"א (ד"ה איכא) מחדש יתר - דסידור הבזיכין הוי הכשירא דהלחם גופיה. יעוי' מנחות ת. דסילוק הבזיכין חשיב כקמיצה]. ועדיין יש לדון מאי שנא משפיכת שירים.

בענין הדלקה לאו עבודה

א. בזר

11. רמב"ם הלכות ביאת המקדש פרק ט הלכה ז

וכן הדלקת הנרות כשירה בזרים לפיכך אם הטיב הכהן את הנרות והוציאן לחוץ מותר לזר להדליקן.

12. כסף משנה הלכות ביאת המקדש פרק ט

[ו]...ועל מה שכתב רבינו לפיכך אם הטיב הכהן את הנרות והוציאן לחוץ מותר לזר להדליקן כתב הראב"ד הפליג כשאמר מותר לזר להדליקן אלא שאם הדליקן כשירות עכ"ל. וטעמו של רבינו דכיון דלאו עבודה היא מישרא נמי שרי כמו שחיטה שהיא כשירה בזרים:

13. השגת הראב"ד [שם]

והוציאן לחוץ מותר וכו'. א"א הפליג כשאמר מותר לזר להדליקן אלא שאם הדליקן כשירות

ב. והא הפסוק משמע דדוקא כהן

14. תוספות רא"ש על יומא דף כד/ב

הדלקה לאו עבודה היא. לפי שהשלהבת עולה מאיליה אבל הצתת האליתא איבעי אש גדול ועבודה היא, וכיון דהדלקה לאו עבודה היא סידור (בזיכור) [מנורה] ונתינת פתילה ונתינת שמן הבאים לצורך הדלקה כולו לאו עבודה ניהו, ומיהו תימא כיון דהדלקה לאו עבודה היא אמאי כתיב בה כהן דכתיב דבר אל אהרן ואל בניו בהדלקת נרות:

15. ספר איזהו מקומן

ומבאר מהר"י קורקוס דהיה קשה לראב"ד כקושיה הראשונים כאן (טו"י, טס' י"ד, יט"ג) כיצד הדלקה לאו עבודה ושרי לזר הלא קרא כתיב "דבר אל אהרן בהעלותך את הנרות", נמצא שזו מצוה לכהנים, [ותירץ

]ומעתה נמצא דלהרמב"ם ומאירי כשרה הדלקה בזר לכתחילה, ולראב"ד וריטב"א רק דיעבר דאינו חייב מיתה.

16. ריטב"א על יומא דף כד/ב

הדלקה לאו עבודה היא. תמיהא מילתא דהא כתיב בה אהרן ובניו דבר אל אהרן ואל בניו לאמר בהעלו' את הנרות וכתוב ובהעלות אהרן את הנרות וי"ל דלהכי לא אפקיה בלשון חיוב ואמר בהעלות או בהעלותך לומר דלאו עבודה היא לחייב עליה מיתה בזר כשם שאין חיוב מיתה בעבודה שאינה תמה ...

17. ספר איזהו מקומן

ב. וכישוב שיטת הרמב"ם מקרא דלעיל שציוה לכהנים - ביארו מרכה"מ וכן באבן האול לפי שמקום ההדלקה בהיכל ששם אסור לזר להכנס לכן דיבר הכתוב בהווה שעפ"י רוב העלאת המנורה באהרן ובניו, והרמב"ם נקט ציור דמשכח"ל בזר כגון שהוציא המנורה לחוץ. / ובמשך חכמה וכלי חמדה תירצו שהפסוק מדבר על הדלקה ראשונה שהוא חינוך המנורה [ע"י מתני' מנחות מט.], זה ודאי צריך בכהן.

ג. א"כ נתינת שמן אין אחרי' עבודה

18. שפת אמת על יומא דף כד/ב

בגמ' זר שסידר כו' נתן פתילה כו' נתן שמן כו' הדלקה לאו עבודה היא, לכאורה תמוה א"כ נתינת שמן אין אחרי' עבודה כיון דהדלקה שלאחרי' אינה עבודה וליחייב עלי' ומאי משני איכא הדלקה הלא הדלקה אינה עבודה, [1] אך לדעת הראב"ד דלכתחילה אסור לזר להדליק י"ל דקצת עבודה היא אבל לדעת הרמב"ם דגם לכתחלה כשר בזר קשה, [2] והי' נ"ל דהשתא

דמשני דהדלקה לאו עבודה היא כ"ש דנתינת פתילה ושמן לאו עבודה הם, אך א"כ על סידור המנורה קשה דליחייב דודאי הטבת נרות עבודה היא כיון דבעי קידוש ידים ורגלים ...

19. תוספות רא"ש על יומא דף כד/ב

הדלקה לאו עבודה היא. לפי שהשלהבת עולה מאיליה אבל הצתת האליתא איבעי אש גדול ועבודה היא, [2] וכיון דהדלקה לאו עבודה היא סידור מנורה ונתינת פתילה ונתינת שמן הבאים לצורך הדלקה כולהו לאו עבודה נינהו, ומיהו תימא כיון דהדלקה לאו עבודה היא אמאי כתיב בה כהן דכתיב דבר אל אהרן ואל בניו בהדלקת נרות:

20. המאירי על מסכת יומא דף כד/א

... וכן אם סידר את המנורה ר"ל שהטיב את נרותי פטור מן המיתה שהרי יש אחריהן נתינת פתילה ושמן ואפילו נתן פתילה ושמן מ"מ יש אחריהן הדלקה ואף בהדלקה אינו חייב שהדלקה אינה עבודה שאינו נותן דבר שיש בו ממש ואף על פי שמ"מ חייב משום ביאה מקדש אם שגג בביאה מיהא פטור ולא עוד אלא [שאם] (ש) הטיב הכהן את הנרות והוציאן לחוץ מותר לזר להדליקן אף לכתחלה כשחיימת קדשים שכשרה בזר אף בקדשי קדשים ואף בקדשי צבור ואף על פי שנאמר ובהעלות אהרן את הנרות בין הערבים יקטירנה ומדכתיב בה אהרן משמע שעבודה היא לא נאמר אלא משום יקטירנה [3] ואף על פי שאינה עבודה מ"מ הואיל ומעשה הצריך הוא הרי הוא מפקיע נתינת פתילה ושמן שלא ליקרא עבודה תמה:

21. ערוך לנר על סנהדרין דף פב/ב

שם בא"ד. מה"ט דיש אחריהן עבודה: א"ל דהא תיכף אח"כ כתבו דמהדלקה ל"ק משום דלאו עבודה היא אלמא דהדלקה לא חשיב עבודה ד"ל דהטעם דהדלקה לא חשיב עבודה כתב רש"י ביומא שם משום דהשלהבת עולה מאליה [4] א"כ דוקא לענין זר העובד לא חשיב עבודה דליחייב עליו דעבודה שנעשה דהיינו שנדלק הנר נעשה ע"י שלהבת דנדבק בו ולא ע"י המדליק אבל לענין עבודה תמה שפיר הוי עבודה דלא מקרי העבודה שלפני הדלקה עבודה דהא אכתי יעשה בהנר עבודה אחרת דהיינו הדלקה ובוזא אין קפידא אם יעשה ע"י עצמו או ע"י המדליק:

ד. והדליקו נרות בחצרות קדשך
22. ספר נר למאה סימן י"ג

חיים ט' בהעלותך הא הדלקת במקומה בעינן, י"ל דהדלקה כשירה בחוץ אפילו תעמוד המנורה כך בחוץ נהי דמנורה נוכח השלחן מעכב היינו לכללות הבנין הוא מעכב אבל מצות הדלקת הנרות טקיים אפילו עומדת דולקת בחוץ והוא שפיר הדלקה במקומה. ולפי"ז נ"ל אז היה ההיכל מלא גלולים עד שפינו את היכלך וטהרו את מקדשך או לא הדליקו נרות בפנים אלא בחצרות קדשך בעזרה וזוה נתפרסם הנס שכל ישראל ראו הנרות דולקים ח' ימים רצופים דאילו היתה המנורה בהיכל לא ראו הנס אלא הכהנים אבל בחצרות קדשך נתפרסם הנס ולפיכך תקנו להדליק בפתחי החצרות ומיושב קושית הבי' מה נס נעשה ביום א' דידוע שצריך שמן יותר במקום שהנרות שולש ונושב בהאש ממה שצריך כשעומד בפנים בחדר מכוסה. ובסך לא היה אלא כשיעור הדלקת לילה אחת כשמדליקים בפנים ולא כשמדליקים בחוץ בחצרות קדשך ומי"מ דלקו כל הלילה ע"כ גם בליל א' היה נס והיינו המשך והדליקו נרות בחצרות קדשך ולא בפנים בהיכל על כן קבעו שמזנת ימי חנוכה ולא רק שבעה כי גם ביום הראשון היה נס עכ"ל,

סמן יג
כדרשות החתם סופר לחנוכה כתב
ח"ל והדליקו נרות בחצרות קדשך
וקבעו שמזנת ימי חנוכה אלו, וכי' בספר
זרע יעקב בפ"ק דשבת הקשה הא
הדלקת המנורה היתה בפנים ומ"ט שביק
לשון היכל ודביר שהזכיר תחילה ואמר
והדליקו נרות בחצרות קדשך הלא הנרות
היו בפנים ולא בחצרות, ולפע"ד לפמ"ש
הרמב"ם פרק ט' מביאת מקדש הלכה ז'
וכן הדלקת נרות כשירה בזרים לפיכך
אם הטיב הכהן את הנרות והוציאן בחוץ
מותר לזר להדליקן עכ"ל והוא משי"ט
דיומא דף כ"ד ומת שחוקתה הנוטן עץ